

Zeitschrift: Igl Ischi : organ della Romania (Societat de Students Romontschs)
Herausgeber: Romania (Societat de Students Romontschs)
Band: 78 (1993)
Heft: 5

Artikel: Fullar via
Autor: Giossi, Bertilla
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-882639>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 15.03.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Bertilla Giossi

**Fullar
via**

«Avon che star a casa, far il percasa, mirar dils affons e spitgar ch'igl um tuorni dalla lavur - avon che menar ina tala veta vivess jeu persula.» Quei di Rita, ella ha 31 onn, lavura en mesa piazza per ina stizun che venda products dil tierz mund. Siu buob ha sis onns, la buoba survegn tschun. Rita ei maridada cun Jürg, lez ei redactur tier ina revista. Siu pensum da lavur munta a 60%.

«Il pli impurtont per ina buna relaziun denter conjugals ei che mintga partenari, igl um e la dunna, che mintgin hagi sper la lavur dil tenercasa e l'educaziun dils affons aunc ina occupaziun ordeifer casa. Mintgin duess haver in spazi independent dalla famiglia.» Da quei avis ei Bruno, el ha 42 onns, ei scolast en ina scola media per in pensum da 65%. Sias duas feglias han dudisch e sis onns. Maridaus eis el cun Eva che ei medemamein scolasta da scola media, ella en mesa piazza.

Rita e Bruno ein dus numms fictivs. Lur veta e lur fuorma dalla veta famigliara ein perencunter reals. Omisdus organiseschan la veta da famiglia differentamein dalla tradiziun. La sociologia definescha la famiglia tradiziunala suandontamein: Bab e mumma cun in u plirs affons, il bab lavura ordeifer casa, el ei il nutrider dalla famiglia. Gl'intschess dalla mumma cumpeggia la educaziun dils affons, la lavur dil tenercasa ed il beinstar psichic dalla famiglia.

Quella fuorma d'organisar la famiglia ei s'ignivada en nos tgaus. Els onns tschunconta e sissonta eis ella seplaccada e dapi lu fa ella buca vang, era sche quella corrispunda gia daditg buca alla realitad. En realitad viva mo pli la mesadad dallas familias en Svizra tenor la fuorma tradiziunala. Tier l'otra mesadad vivan ils babs e pli savens las mummas sulets cun lur affons, ni che la lavur en casa ed ordeifer vegn

repartida autramein. Rita e Bruno ein dus exponents d'ina nova organisaziun dil «menaschi» famigliar. El sco ella s'engaschan egualmein per ils fatgs en ed ordeifer casa, las lavurs vegnan repartidas symmetricamein. Tenor la sociologia ein Rita e Bruno «geniturs symmetric». Ord atgna voluntad han els refusau la veta da famiglia tradiziunala.

Mintga societad ha sias normas, quellas san ins cumparegliar cun vias. La societad metta a disposiziun a lur commembers entginas vias. Tgi che pren suttapeis ina da quellas sto buca legitimar siu far e damenar. Um e dunna che vivan cun affons tenor la fuorma tradiziunala ston buca declarar daco ch'els vivan gest aschia e buc autruisa. Quei ch'els fan ei normal. Suandar las normas, las vias proponidas dalla societad, preserva nus da damondas e liquidescha per nus bia decisiuns. Vias suladas dalla societad levgieschan a nus la veta dil mintgadi. Paupers nus, sche nus stuessen sedumandar per mintga pass sche quei seigi il gest, il ver - ni buc. Adina puspei scarpitschassen nus.

Pil solit van ils commembers d'ina societad per via, tscheu e leu in che va perscut. Per quels che bandunan il terren marcau ha ei num fullar sez e gliez ei streggn. Damondas sezuppan davos mintga caraun, damondas che sefutran da rispostas stereotipas. Cheu in exempel: Gl'affon ei malsauns. En la famiglia tradiziunala surpren la mumma la tgira dil malsaun, quei secapescha da sesez, negin damonda sch'ella vul ni buc. En ina famiglia da «geniturs symmetric» setschenta la damonda: Tgi stat a casa? e lu: Tgi e per cons dis? plianavon: Quel che stat a casa, surpren quel era gest lavurs dil tenercasa? - Ina damonda cloma tschella e mintgina pretenda ina decisiun. Daco far cumplicau sch'ei va sempel? Daco sedecidan umens e dunnas per ina fuorma da famiglia che corrispunda buc alla norma da nosa societad? Ina risposta havein nus encuretge en discuors cun tschun partenaris che vivan la fuorma da «geniturs symmetric». Lur biografias zuppentan indezis che explicheschan il basegns d'encurir atgnas vias.

Rita: «Pli bugen persula che aschia enzatgei»

Adina puspei incurir l'atgna via, la forza per fullar in'atgna via vesa Rita en siu enorm basegns d'indendenza. Gia fetg baul en sia veta seregheglia quei desideri en ella. Gl'emprem cumbat per sia indendenza ha Rita cun biebein nov onns. Ella viva cun sia mumma, lezza ei obligada da luvrar il di ora e duront quei temps ei Rita tier geniturs nutriders. Cun disgust stat ella leu, siu grond giavisch ei da star persula en sia atgna casa. Liungs e dirs cumbats ha ei duvrau entochen che la mumma lubescha a Rita da star persula a casa. «Jeu erel in affon dalla clav, e naven da quei di eis ei iu bein cun mei. En scola ein mias prestaziuns semegliuradas immediat.»

Ina episodada semeglianta ha giu liug cur che Rita aveva biebein gissiat onns. Sia mumma aveva puspei maridau ed era tras quei dapli a casa. «Jeu supportavel buca quella situaziun, jeu erel buca s'endisada dad esser controllada gl'entir di», raquenta Rita. Puspei dat ei denter feglia e mumma bravas sepicladas. Il resultat da quell'aspettas, Rita va a star en in'atgna habitaziun. La tiarza part dil cumbat per l'indipendenza dalla mumma sefa valer en connex cugl emprendissadi. Sin giavisch dalla mumma entscheiva Rita gl'emprendissadi mercantil. In onn fa ella per camond, in onn sgarscheivel. Lu, dad in di sin l'auter, senza dir a negin nuot, scappa Rita. Dus dis pli tard informescha ella sia mumma ch'ella tuorni buc pli alla lavur, ch'ella mondi a viver el Tessin. «Naven da quei di hai jeu propi entschiet a viver mia veta», ed ella sesenta bein. El Tessin viva ella in pèr onns cun ina gruppada da freaks e suenter viagescha ella plirs onns pil mund entuorn. «Jeu erel adina sin la tscherca d'in englar... d'in englar che dess a mi il sentiment d'esser propi tier mei... denton quei englar haiel anflau negliu.» Ruaus anfla ella cun siu emprem affon. Ella viva persula cun el e passenta il meglier temps da sia veta. En siu plaz da lavur empren ella d'enconuscher Jürg. Els van a star ensemen, han in secund affon ed omisdus lavuran vinavon parzialmein. Viver en ina relaziun, en la quala ella fuss economicamein dependentada dil partenari, quei vegness buc en damonda per Rita. Duront sia veta ha ella empriu ch'ei va mo bein cun ella sch'ella resta independenta. Per Rita ei la fuorma da «geniturs symmetric» buc in vuler, plitost in stuer, per siu beinstar sto ella evitar la fuorma tradiziunala dalla famiglia.

Bruno: «Pli stretg e mender ch'igl ei»

Per Bruno ei la fuorma da famiglia «geniturs symmetric» ina pusseivladada da sluccar empau il stretg mund dalla famiglia pintga. El decuors da sia affonza sviluppescha el in odi nundetg enviers la veta restrenscheda en la famiglia. Ses geniturs han practicamein negin contact cun vischins e parents. En lur quater preits vegn tschintschau pauc ni nuot. Bruno seregorda cun grond disgust da quei temps. «Ei deva bia situaziuns da squetsch ed els tschintschavan buca la massa.» Bruno vegn da mitschar empau dil stretg duront il temps da scola media. Impuls per novs munds vegnan cunzun d'in scolast.

L'aversiun encunter il stretg, il pign ed il serrau, quella ei restada. Per Bruno eis ei clar: Gie buca viver persuls ni sco en ina chista cun l'amtga. Era cun Eva, sia dunna, viva Bruno biars onns en ina WG. Pér cura ch'els han in secund affon sedecidan els per ina habitaziun dapersei. «Per mei eis ei fetg impurtont da haver ina reit sociala pli vasta che quella dalla famiglia. Jeu sundel dil meini, pli el pign e stretg ch'ins s'organisescha e mender ch'igl ei.» En ina relaziun sto mintgin haver in agen spazi el qual l'atgna persuna vegn buca definida sco part dalla famiglia, in liug nua ch'el, Bruno, exista independentamein dalla famiglia. Quei vul dir in camp d'activitad nua ch'el ei buca bab ni consort, in spazi nua ch'el ei simplamein il

Bruno. In tal camp pretenda Bruno per sesez ed era per sia partenaria. La fuorma da «geniturs symmetric» lubescha ad omisdus da semover en spazis independets dalla famiglia.

Metter tiarms en dus loghens

Diesch biografias vein nus analisau e tier tuttas havein nus anflau in fil tgietschen cumparegliabel. En la veta da tuttas diesch persunas gioga il metter cunfins e l'independenza ina rolla particulara. Secapescha che mintgin senta quei basegns differentamein, quei muossan gia ils dus exempels da Rita e Bruno. Rita vul en emprema lingia esser independenta da sia mumma, Bruno perencunter sedosta dils stretgs ligioms che la famiglia tradiziunala tschenta.

Redimensionar ils aspects individuals dil basegns dad independenza lubescha da cumparegliar las diesch biografias. Gl'interessant da quella cumparegliazion ei ch'il giavisch d'independenza dils tschun umens sedifferenziescha da quel dallas tschun dunnas. Simplificau bravamein san ins dir: Per contonscher in bien grad d'independenza lessen ils umens sedeliberar da structuradas, las dunnas perencunter sedistaccar da persunas.

Bruno refusescha la structura tradiziunala dalla famiglia per saver slargiar la reit sociala. Ina vasta reit sociala munta ina basa emoziunala spaziusa, il beinstar da Bruno sebasea en quei cass buca sulettamein sin las relaziuns en famiglia, el sa sepusar sin pliras petgas ed ei consequentamein meins dependents d'ina suletta. Ils cumbats da dus auters umens da nossa retscherca ein drizzai enviers la rolla da nutrider. La fuorma tradiziunala dalla famiglia pretenda ch'igl um s'occupeschi sulets dalla part finanziaria, quella obligaziun resentan els sco in enorm squetsch. La fuorma «geniturs symmetric» lubescha da reparter las pretensiuns finanzialas. Tschels dus umens sedostan enviers ulteriuras cadeinas dalla rolla tradiziunala digl um. Els han negin gust da far carriera e da veser lur affons la damaun in quart d'ura e la sera ina mesa. La fuorma da «geniturs symmetric» ei per els en emprema lingia ina pusseivladad da haver ina relaziun intensiva cun lur affons.

Las dunnas vulan cunzun sedistaccar da persunas. Lur cumbats per independenza sedescargan en las relaziuns cul visavi. Els emprems onns ei quei visavi la mumma. Unisono raquentan las tschun dunnas da dispetas, da nauschs cumbats e carplinas ch'ei ha duvrau per contonscher ina certa autonomia dalla mumma. Il zenit dils cumbats ha liug el temps dalla pubertad. Inaga mitschadas dalla casa paterna e dall'influenza dalla mumma fan ellas tschun ils emprems pass enviers l'atgna veta, per tuttas munta quei ina deliberaziun. La mumma ei l'emprema, denton buca la suletta persuna che periclitescha lur autonomia. Ina secunda e buca meins impurtonta dependenza sentan las dunnas en las relaziuns cun umens. Lur far e damenar ei adina puspei dependents dil meini e dils giavischs dil partenari. Per

ellas eis ei grev da distinguer denter ils agens giavischs e las pretensiuns dil visavi, il pli ferm resentan ellas quei dilemma en las relaziuns culs affons.

Cun la fuorma da «geniturs simmetrics» ein ellas meins ligiadas vid ils affons, quella distanza stimeschan ellas sco schanza per daventar pertschartas da lur agens sentiments.

Jeu resumeschel: La fuorma da «geniturs simmetrics» vegn elegida dils umens perquei ch'els lessen sedistaccar da structuradas. Dillas dunnas vegn quella fuorma elegida perquei ch'ellas lessen salvar lur autonomia enviers persunas. Las ragischs per quella tenuta differenta denter um e dunna schai en tgina, pretendan psicologas feministas. L'emprema persuna da contact ei decisiva per formar l'identitad digl affon. En la relaziun cugl'emprem visavi sviluppescha gl'affon ina idea da siu agen jeu ed ord quella sefuorma sia tenuta enviers il mund.

Pil nievnaschiu ei gl'emprem visavi pil solit la mumma, pia ina persuna feminina. Il fatg che la mumma ei ina dunna ei la raschun daco che l'identitad d'ina buoba sesviluppescha dil tuttatfatg autramein da quella d'in buob. Il buob realisescha beingleiti ch'el ei different dalla mumma. En connex cul complex d'Edipus vegn la simbiosia denter fegl e mumma interruta. Il buob sviluppescha en quei process ina identitad che sedistingua claramain da quella dalla mumma. El ei dalla schlatteina masculina, la mumma dalla feminina.

Dil tuttatfatg diversa ei la situaziun dalla buoba. Ella ha la medema schlatteina sco la mumma e sa perquei mai trer aschi clars cunfins denter ella sezza e la mumma. Tgi sundel jeu e tgi eis ti? - quella damonda ei per dunnas bia pli complexa che per umens. Tenor la psicologia dil svilup seformescha il patertgar dallas buobas en ina rama fetg complexa. Lur patertgar selai cumparegliar cun ina reit en la quala in patratg ei colligiau e dependents da bia auters. Buobs perencunter demuossan ina fuorma da patertgar lineara.

La mumma, gl'emprem visavi, influenzescha medemamein la relaziun cun l'otra schlatteina. Tenor la psicologia dependa la relaziun ideala da nossas empremas experiencias, da nossa emprema relaziun. Duront ils emprems meins da nossa veta vegn il maletg dalla relaziun formaus en nus. Sin quei maletg sereferin nus en tut las relaziuns che suondan. Detg empau auter: En tut nossas relaziuns empruein nus da s'avischinar alla relaziun ideala e lezza ei l'emprema, quella cun la mumma. En ina relaziun cun ina dunna anfla igl um ina relaziun fetg semeglionta alla ideala. La constellaziun dallas schlatteinas ei denter um e dunna la medema sco denter fegl e mumma. Auter tier la dunna, en ina relaziun cun in um contonscha ella mai la constellaziun dalla relaziun primara, ina tala anfla ella en relaziun cun in'otra dunna ni cun in agen affon.

La raschun per ina gronda part dils conflicts denter las schlatteinas vesan psicologas feministas el fatg che la relaziun denter um e dunna cuntenta buc il

medem basegns. Ina schanza da superar quels conflicts vesan ellas sch'il bab s'engascha tuttina fetg en la lavur cugl affon. En gliez cass vegness il buob previus dil schoc d'esser divers dalla persuna ton carezada, ferton che la buoba savess formar pli clars cunfins denter ella e siu visavi.

En quei senn ei la fuorma da famiglia «geniturs simmetrics» ina emprova che pudess in di megliurar la capientscha denter las schlatteinas, sco Margrit Mitscherlich di:

«Wenn Mann und Frau sich an der Versorgung des Kindes einigermaßen gleichmässig beteiligen und beide Geschlechter nicht mit Vorurteilen über das, was als 'weiblich' und 'männlich' gilt, erzogen würden, könnte ... die gestörte Geschlechterbeziehung aufgehoben werden.»